

מסורת הש"ס

א) דלחוי ז"ק, ט) ב"מ ו', א) [מכאן שיין טוד לךך נח:], ד) [ומאלך דרש:], ט) [נציב שיין לעגן הקודש:], ו) [נציב:], ו) [לעיל נג:], ח) [דף א:], ט) ז"ק מ"ו, ט) ז"ל בעטל אחד מעשהה היו מעשר אע"פ שאין שום כמו במננים בו ז"ק, ט) גי' ז"ק מעשר כיוצא בו ונטול מאומה דילמא אלא כי, ט) מחשבה אחרות ז"ק, ט) ז"ל פרק שני דתרומות כל המורה כולה למידה ומלמדת חוק כי ז"ק, ט) נמי דאפילו ז"ק, ט) לדבור מחשבה ז"ק, ט) גי' אלא ויש תוקמות דשריתן כשאמר מעשר שני לנפשו או לדמותו וא"ת כי ז"ק, ט) גי' ז"ק במחשבה ז"ק אפשר במחשבה וי"ל כי, ט) [ועי' תוס' חולין ו' ד"ה ודילמא],

תורה אור השלם

1. בי אר מעשר בני ישראל אשר ירמנו לך תרומה נתתי לקיום לנחלה על כן אמרתי קדם בתוך בני ישראל לא יתחלה נחלה: במדבר יח כז.
2. וכל מעשר פקד ורצא כל אשר יעבר תחת הישטת העשירי יתנה קדש לך: ויקרא כז כב

הגהות הב"ח

א) הש"י ד"ה ודילמא וכו' אלא כמנו (ענין) חז"מ וי"ב ס"א לשון: (כ) ד"ה דליצניר וכו' עליו שם ה"ד:

מוסף רש"י

אף תרומת מעשר. אע"פ שיעורה קצוב מן המורה מעשר מן המעשר, ניטלת באומד (גרשון דא), מבין הראוי פטור. היה לו י טללים ומנה חמש ומת אחד מן שאין מנין, המנין פטורין ואשין מנין מתפרסין לגורן אחר, שילוו לו טללים עד שיעז זמן הגורן ויגרסם עם אלו, אבל המנין פטורין במנין הראוי, וליף לה מאשר יעבור ולא סבכך עבר, דמעשרת תחת העצב ולא עלה בידו לעשר שוב אינו מעבירו פעם אחרת כשילוו לו טללים לגרף ממנה (ב"ב ו').

א) באומד. שמאמך בדעתו כך וכך יש בכרי הוה ולפי אומדנותו נוטל תרומה: **במחשבה**. שמחשב [ואומר] שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה כדאמרין (דמאי פ"ו מ"ד) לגבי לוקח יין מבין הכומים ולהכי קרי ליה מחשבה משום דלינו מוה"י אותן אי נמי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר. ותרוייהו אומד ומחשבה נפקא לן מונחשבי: **אימקש**. בריש פירקין (לעיל נג.) ואת מעשרותיהם בשמי מעשרות הכחוב

מדבר אחד מעשר בהמה וא' מעשר דגן: **קדוש**

מאליו. שאם מנה א' עשר ונשמיר עשירי בדיר אע"פ שלא ילא ולא מנאל קדוש מאליו: **ודילמא עשירי לא קרייה רחמנא**. דליהו ליה דין מעשר להעלותו לירושלים ולהקריבו אלא קדוש גידא קרייה רחמנא דקדושה חלה עליו ואינו נאכל אלא במזומו. (א) וז ענין אחר ודילמא עשירי לא קרייה שלא קרא שמו עשירי אלא קדש קרא שמו ולהכי הו מעשר אבל היכא דלא קראו כלל לא ליהוי קדוש כשאר מעשר. ולא מפ' המורה: **דאיצנר ליה עשירי**. שלפי שיא בסוף תשעה נבדר מענמו שהוא עשירי ולכן הו כשאר מעשר אע"פ שלא קרא עליו שם^(ט). אי נמי ברייתא קמריי כגון דלחוי עליה כשיא הראה עליו באצבעו שיהא מעשר אלא שלא דבר בפיו. אבל היכא דנשמיר דדיר ולא קרא לו שם לא שמעינן אכתי דליהו קדוש כשאר מעשר: תשעי נאכל במזומו. הואיל וקראו עשירי ט' דתמורת שם מעשר מקדש לפניו ולאחריו כדלקמן [סא]. אבל האחרים מיהא לא נפטרו או הואיל והוא תשעי למנין הבהמות: **ונוסם פטורין**. השמונה שיאלו ככר: **דקדש ליה עשירי**. מאליו בדיר אע"פ שלא ילא: **במנין הראוי**. כשיאלו תשעה בפסח היה שם מנין הראוי לעשר שעדיין היה עשירי קיים שהיה ראו לנאת אחרים ולפטורין וכיון דראוי לנאת דמי כמאן דיאל ככר ופטור את המנין ולקמן] מפרש טעמא אבל איכו גופיה מיהא לא הוה קדוש עד שיאל:**והעשירי מעשר**. אלמא אע"ג דלא ילא קדוש מאליו בדיר. והטמא פריך אהך ברייתא דקתני התשעי נאכל במזומו והתמיל וכו':

רש"י בת"י

ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. כדאמרין בריש פירקין^(ז). עשר מעשר במחשבה והיינו מחשבה שאינו מונה עשירי אלא מפריש כל מה שעולה בדעתו: **מאליו קדוש**. כגון שהיה מונה וילאו ט' וי' נשמיר בדיר קדוש כל מקום שהוא: ט' **יאלל במזומו**. והואיל וקראו עשירי קדוש במקלח כדאמרין לקמן] מעשר מקדש לפניו ולאחריו אם קראו י' והיהא קדושה דט' אינה קדושה גמורה ליקרב כדלפינן בשלהי פירקין [ט]. והעשירי מעשר וקרב אלמא מאליו הוא קדוש דהא לא דבר כלל: **שאני הסם**. להכי קדוש דאיצנר ליה שהוא י' שהרי ילא בחזות פסח עם הטי' אבל אם נשמיר בדיר או יא בפסח אחר אימא מאליו לא קדוש: **דלמא**. מש"ה פטורים דאיפטרי להו במנין הראוי כשנמנו הטי' היה עדיין העשירי חי וראוי להמנות עמהם והשלימו ונמלא שמננו היה ראוי להעשר והילכך אע"פ שמת ה' נפטר: **דסא אחר רבא וכו'**. ולעולם אי הוה עשירי קיים ונשאר בדיר לא הוה חיילא עליה שם קדושה: **והי' מעשר**. אלמא קדוש מאליו דהא מעשר קרו ליה: **הא מני**. דקתני ט' חולין:

חוק מתרומת מעשר שמלמדת ואינה למידה דבתרומת מעשר כתיב ממנו לומר דבעינן מוקף ומוקמינן ליה בתרומה גדולה ולא בתרומת מעשר ט' דמנסי' בכורים (פ"ב מ"ה) תנן תרומת מעשר שוה לנבוכים בשמי דרכים נטלת מן הטעור על הטמא ושלא מן המוקף כבכורים והא דפריך צפ' כל הגט (גיטין דף ג:) גבי תרומת מעשר וכי נחשדו כפרים לתרום שלא מן המוקף (א) מעמיד ר"ת מדבריהם דמדאורייתא לא בעי מוקף ומיהו נראה דלענין מחשבה לא פליגי מדפריך בריש האיש מקדש (קדושין דף מ"א): גבי הא דיליף שלוחות מתרומה מה לתרומה שכן נטלת במחשבה משמע דלכולי עלמא פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב זה אתם גס אתם ומיהו לפי מה שפי' ט'הקונטרס במחשבה פליגי דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי ברי' יהודה יא בשמעתין כאצא אלעזר בן גמלא ופירשנו יא משתמע ט' דאפילו בתרומה גדולה לית להו מחשבה דלא אית להו מחשבה לא הוה צריך למימר דסבר כאצא אלעזר בן גמלא דאפילו לרבנן נמי מצינו למילף מחשבה במעשר מדקרייה רחמנא תרומה ומיהו מצי יא למימר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא תרומה: **בבמחשבה**. פ"ה נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש משמע שרואה לומר משום דכתיב ונחשב שרי לנכולל בלא הפרשה ושרינן נמי בשתיקה על ידי ט' נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה וכל זה דנפקא לו מונחשב עוד פירש לשון אחר במחשבה יא מחשב ואומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש ואע"פ שעתה אינו מפריש כלום ורואה לומר דדיבור צריך והא דשרי בלא הפרשה קרי מחשבה ואשכחן נמי יא דקרי ט' למחשבה דיבור כמו (ב"מ דף מ"ד). על כל דבר פשע יא דאמר לחייב על המחשבה כמעשה ונראה דכלא דיבור נמי הוי תרומה מדתנן במס' תרומות (פ"א מ"ח) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתם תרומה וחשיב אלם ונחשב למי מפרש טעמא משום דככה ובמס' שבועות פ"ג (דף כו:) ט' משמע בהטיא דשרי כשגמר בלבו אע"ג שלא הוציא בשפתיו ולא דכתיב כל נדיב לב וקאמר תרומה וקדשים הוה להו שני כחוצים הבאים כאחד ולא ילפינן מינייהו שבועה ובמה שאוכל בלא הפרשה אין קפידא דלכולי עלמא שרי בכ"מ אע"פ שאין מפריש עתה כדמוכח ההוא דהלוקח יין מבין הכומים דשרי לכ"ע אי לאו משום ברירה אי משום דחיישינן לבקיעת הגז' (י) ויש תוקמות דשרינן מעשר שני לנפסונו וא"ת כיון דשרינן תרומה על ידי יא נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות ב"ט ה' את תנן פ' נוטל (שבת דף קמב). מעלין המדומע באחד ומאה ופריך לאו^(א) והא מתקן ושיני ר' אלעזר ברי"ש היא דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה ולהכי לא חשיב מתקן לא כיון דאפשר ט' במחשבה יא מדומע שאני סבבר נתקן אבל תחלת תיקון יא לא שרינן מטעם דאפשר במחשבה ואפילו דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח פ' במה מדליקין (סע דף ל"ד). ואע"ג דשרי ליה בנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר כדמוכח פ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק צבית שאין ט' **איתרקש** מעשר בהמה א'מעשר דגן. פ"ה מדכתיב עשר מעשר כדאמרין בריש פירקין ז' דלית ליה הא דאמר [רבא] לשנה הקשמינו ולא לדבר אחר ועוד בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת לאוהבאתם שמה מעשרותיכם לר' עקיבא ושמה לא אחקש אלא לענין הבאה מיהו לרבא קשה היכי מפרש טעמא דרבי יוסי ברי' יהודה וכן בוצאים פרק ב"ש (דף מה.) דרשינן קדשי עובדי כוכבים אין עושים תמורה מדאיתקש תמורה למעשר בהמה ומעשר דגן וצמעשר דגן כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים וי"ל לענין לעשר מזה על זה כגון ממין על שאינו מינו דהוי כעין חדש על ישן לגבי הכי דוקא אומר לשנה הקשמינו ולא לדבר אחר: יא

מעשר בהמה פרק תשיעי בכורות

נב.

להו דהדדי לימא דאיתקש מעשר בהמה למעשר דגן מה מעשר דגן אחד מעשרה אף מעשר בהמה אחד מעשרה בלא העברה תחת השבט אלא שיש עשר לפניו ונוטל אחד מהם י"ל ט' מייתי דאצא אלעזר לומר דלפינן תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד אע"פ שאין סברא

ט' ללמד ט' (לגבי) הכי דתרומה גדולה אין לה שיעור ותרומת מעשר יש לה שיעור יא ומקשינן להו אהדדי אע"ג דהוי [כעין] אפשר (מאומד אפשר) משאי אפשר יא והכי נמי ילפינן מעשר בהמה ממעשר דגן דמפקינן קרא ממשמעותיה דכתיב כל אשר יעבור ופי' זה אינו מתיישב לנבז ונראה לפרש^(א) דלר"י ברי' יהודה^(ב) הוי מעשר אע"פ שאין שוין יא^(א) כנכנים לדיר להמעשר דמסתמא אז אין דרכם להיות שוין הילכך צריכה לאוקומה כאצא אלעזר בן גומל דשרי מאומד ולא חיש למרבה במעשרות כדפרישית או לכל הפחות שרי בעין יפה כדאי' בהדיא במנחות (דף נד:) ואי לאו דאצא אלעזר יא אמינא אע"ג דנמעציר לא חיישינן בשוין ככי האי גונא שנוטל אחד מעשרה דילפינן ממעשר דגן בעינן שוין וא"ת כיון דאצא אלעזר שרי אפילו במעשר יא אמאי איצטרין לאוקומי במנחות (סס) הא דאמר ר' אלעזר ברי' יוסי אצא היה נוטל עשרה גרוגרות שצמקטע על תשעים שזכלכלה והיינו בתרומת מעשר לוקמה במעשר גופה י"ל נהי דר' יוסי ברי' יהודה סבר יא^(א) מעשר כיוצא בו אמר דילמא אצא אלעזר לית ליה ההוא סברא ועוד ניחא ליה לאוקמה בתרומת מעשר משום דמוכח רישא דבתרומה איירי יא מדקתני

תורמין: **אף תרומת מעשר נבטלת באומד ובמחשבה**. וא"ת והא עיקר מחשבה בתרומת מעשר כתיב דכתיב ונחשב לכם תרומתכם והאי קרא בלויס כתיב י"ל ט' דכתיב כדגן מן הגורן דהיינו תרומה גדולה דמשמע יא דגן שישראל מפריש מגורנו משמע שפשוט לו יותר בתרומה גדולה ובגטין (דף ל"א). פ"ה יא הא דיליף תרומת מעשר מתרומה גדולה לענין אומד הוא דיליף אבל מחשבה ילפינן בתרוייהו ומנחשב ונראה דרבנן לא פליגי אאצא אלעזר לענין מחשבה אלא לענין אומד ואת"ל דפליגי שמה יש בו שום טעם דלא מוקמי ט' ממשנה בתרומת מעשר אע"ג דכתיב בגופיה כדאשכחן לענין מוקף יא כדאמר צירושלמי ט' פרק שני (דקראוה כל התרומה כולה מלמדה ולימדה) דמנסי' בכורים (פ"ב מ"ה) תנן תרומת מעשר שוה לנבוכים בשמי דרכים נטלת מן הטעור על הטמא ושלא מן המוקף כבכורים והא דפריך צפ' כל הגט (גיטין דף ג:) גבי תרומת מעשר וכי נחשדו כפרים לתרום שלא מן המוקף (א) מעמיד ר"ת מדבריהם דמדאורייתא לא בעי מוקף ומיהו נראה דלענין מחשבה לא פליגי מדפריך בריש האיש מקדש (קדושין דף מ"א): גבי הא דיליף שלוחות מתרומה מה לתרומה שכן נטלת במחשבה משמע דלכולי עלמא פריך והיינו תרומת מעשר דכתיב זה אתם גס אתם ומיהו לפי מה שפי' ט'הקונטרס במחשבה פליגי דמשום מחשבה מוקי ר' יוסי ברי' יהודה יא בשמעתין כאצא אלעזר בן גמלא ופירשנו יא משתמע ט' דאפילו בתרומה גדולה לית להו מחשבה דלא אית להו מחשבה לא הוה צריך למימר דסבר כאצא אלעזר בן גמלא דאפילו לרבנן נמי מצינו למילף מחשבה במעשר מדקרייה רחמנא תרומה ומיהו מצי יא למימר דמשום תרומת מעשר שבו קרייה רחמנא תרומה: **בבמחשבה**. פ"ה נותן עיניו בצד זה לשם תרומה ואוכל בצד זה ואע"פ שלא הפריש משמע שרואה לומר משום דכתיב ונחשב שרי לנכולל בלא הפרשה ושרינן נמי בשתיקה על ידי יא נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה וכל זה דנפקא לו מונחשב עוד פירש לשון אחר במחשבה יא מחשב ואומר ב' לוגין שאני עתיד להפריש ואע"פ שעתה אינו מפריש כלום ורואה לומר דדיבור צריך והא דשרי בלא הפרשה קרי מחשבה ואשכחן נמי יא דקרי ט' למחשבה דיבור כמו (ב"מ דף מ"ד). על כל דבר פשע יא דאמר לחייב על המחשבה כמעשה ונראה דכלא דיבור נמי הוי תרומה מדתנן במס' תרומות (פ"א מ"ח) חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתם תרומה וחשיב אלם ונחשב למי מפרש טעמא משום דככה ובמס' שבועות פ"ג (דף כו:) ט' משמע בהטיא דשרי כשגמר בלבו אע"ג שלא הוציא בשפתיו ולא דכתיב כל נדיב לב וקאמר תרומה וקדשים הוה להו שני כחוצים הבאים כאחד ולא ילפינן מינייהו שבועה ובמה שאוכל בלא הפרשה אין קפידא דלכולי עלמא שרי בכ"מ אע"פ שאין מפריש עתה כדמוכח ההוא דהלוקח יין מבין הכומים דשרי לכ"ע אי לאו משום ברירה אי משום דחיישינן לבקיעת הגז' (י) ויש תוקמות דשרינן מעשר שני לנפסונו וא"ת כיון דשרינן תרומה על ידי יא נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אמאי אין מגביהין תרומות ומעשרות ב"ט ה' את תנן פ' נוטל (שבת דף קמב). מעלין המדומע באחד ומאה ופריך לאו^(א) והא מתקן ושיני ר' אלעזר ברי"ש היא דאמר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה ולהכי לא חשיב מתקן יא כיון דאפשר ט' במחשבה יא מדומע שאני סבבר נתקן אבל תחלת תיקון יא לא שרינן מטעם דאפשר במחשבה ואפילו דמאי אסור לתקן בשבת כדמוכח פ' במה מדליקין (סע דף ל"ד). ואע"ג דשרי ליה בנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר כדמוכח פ"ק דחולין (דף ו:) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק צבית שאין ט' **איתרקש** מעשר בהמה א'מעשר דגן. פ"ה מדכתיב עשר מעשר כדאמרין בריש פירקין ז' דלית ליה הא דאמר [רבא] לשנה הקשמינו ולא לדבר אחר ועוד בריש פירקין דרשינן היקשא אחרת לאוהבאתם שמה מעשרותיכם לר' עקיבא ושמה לא אחקש אלא לענין הבאה מיהו לרבא קשה היכי מפרש טעמא דרבי יוסי ברי' יהודה וכן בוצאים פרק ב"ש (דף מה.) דרשינן קדשי עובדי כוכבים אין עושים תמורה מדאיתקש תמורה למעשר בהמה ומעשר דגן וצמעשר דגן כתיב בני ישראל ולא עובדי כוכבים וי"ל לענין לעשר מזה על זה כגון ממין על שאינו מינו דהוי כעין חדש על ישן לגבי הכי דוקא אומר לשנה הקשמינו ולא לדבר אחר: יא

עין משפט
נר מצוה
בג א מיי פ"א מה' מעשר
ה' יד ופי"ג מה' תרומות הלכה י טו"ע י"ד
ס' שלא פועק כד ואלחקן
מ"ד:
בד ב ג מיי פ"ח מה'
במדות הלכה ג:
בד ד ה מיי שם ה' י
סמג עשין י"ב:
בו ו מיי שם ה' ח:

שיטה מקובצת

א) עשירי קדוש מאליי מנא ליה: ט' עשירי נמחק: ט' מנה תשעה ונשמיר עשירי: ז' לשון אחר: ט' עשירי דשם מעשר מקדש: ט' י"ל דמייחי: ט' סברא ללמוד זה מזה דתרומה: ט' שיעור אפילו הכי מקשינן להו: ט' אפרו הכי נמי כי דגן אע"ג דמפקי' קרא: ט' לפרש דמשמע ליה דלר"י: ט' שוין כמו במכנים כי הילכך צריך לקאמא: ט' אלעזר הוה אמאי: ט' כמערס מאומד אמאי: ית סבר דמעשר כיוצא בו דלמא אבא: ט' דקתני אות מ' נמחק: ט' י"ל משום דכתיב כדגן: י' דמשמע ראשית דגן: י' פ"ה דהא דיליף: י' מוקף דאמרין בירושלמי: ט' מעשר ובהריא תנן במסכת בכורים דתרומת מעשר: י' המוקף מפרש מונחשב: י' דהיינו מדבריהם אבל מדאורייתא לא: י' כקונטרס דמשמע דבמחשבה פליגי דפי' דמשום: י' ט' יהודה דשפתיה: י' פ"ה נמי משתמע: י' למימר דמשום: י' ט' ידי שנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר דכל זה נפקא מונחשב: י' במחשבה שיחשב: י' ט' נמי דוכתא דקרי: י' טעם פשע דאמרין לחייב: י' פ"ג פ"ה הקונטרס נמי משמע: י' א) בשפתיו גבי כל יודים כל דקאמר תרומה: י' ט' ידי שנותן: י' וזי' ופריך בבמרא הוא מוקף ושי' מדר"א פ"ה משנין: י' ט' מתקן כשמעלהו כיון דאפשר במחשבה והכא נמי אפטר במחשבה: י' ט' תקון של טבל לא: ט' אחרת מוהבאום:

רבינו גרשום

ואיתקש מעשר בהמה למעשר דגן. דכתיב עשר תעשר בשתי מעשרות הכחוב מדבר כי. ובסיפרי כתוב ונחשב לכס תרומתכם ולא כתיב א' בבי תרומות הכחוב מדבר אלא כשם שתרומה גדולה ניטלת במדה ובמחשבה כך תרומת מעשר: מאיליו הוא קדוש. אפילו לא קראו עשירי ולא קדש: דאיברר ליה עשירי. שיצא חוץ ולא קראו אחד אלא שחק: אי נמי דאחוי עילויה. שרמו בידו [עליון] שהוא עשירי: דלמא דאיפטרו במנין הראוי. שכשיצאו אלו עדיין היה העשירי כמדבר חי והיה ראוי להשלים מבניו ומשום הכי פטורי ולא משום שיהו מעורשין דראי: הא מני. דתשיע נאכל במזומו ר' שמעון דלא נעקר שם עשירי

א) אולי י"ל אלא כתיב התרומה בשמי תרומות הסמוך מדבר וכו' ויחזונו מלשון תרומתכם מפקין דמיייר בשמי תרומות דקיי ביה תרומותיהם ועי' רש"י תוס' בבבלי (דף יד) ונמנחות דף נד) דפי' בדרך אחר ע"ש